

STEENUILEN
PROJECT
SUBGROEP
AVIFAUNA

INVENTARISATIE VAN STEENUILEN IN 1993

F.H. van de Weijer

In het werkgebied van onze Vogelwerkgroep werden in het verleden opvallend weinig Steenuilen waargenomen. Hierin kwam verandering nadat in het najaar van 1991 een Steenuil werd waargenomen in de Westelijke Eempolders. Ook in 1992 werden drie Steenuilen in het werkgebied gezien. Hoewel de Steenuil ook wel overdag actief is, is hij voornamelijk 's avonds en 's nachts actief. Het geringe formaat, de leefwijze en de verspreiding van Steenuilen zijn mogelijke oorzaken voor de geringe trefkans. Ook kan het zijn dat er weinig Steenuilen in het gebied waren. Dit vormde de aanleiding om gericht te gaan zoeken. In 1993 werd een inventarisatie georganiseerd in de geschikte gebieden binnen het VWG-werkgebied.

Oude gegevens over de Steenuil binnen ons werkgebied zijn schaars. Uit het begin van de jaren zeventig zijn slechts twee vindplaatsen bekend. (Alleyn et al. 1971). In de gehele periode van 1936 tot 1970 zijn 24 bezette territoria bekend. In de periode van 1971 tot 1985 zijn slechts zeven bezette territoria gevonden (Jonkers et al. 1987). Ongeveer negen jaar geleden hebben enkele leden van de VWG langs de Vecht Steenuilen geïnventariseerd. Deze (onpubliceerde) inventarisatie vond ook gedeeltelijk plaats langs de Vecht buiten het VWG-werkgebied tot aan Loenen. Voor het gedeelte langs de Vecht binnen ons werkgebied zijn toen acht territoria vastgesteld (mededeling W.Leurs). In de jaren 1981 en 1988 zijn met provinciale inventarisaties twee broedlokaties gevonden (Ruitenbeek et al. 1990).

De Steenuil is een broedvogel van agrarische landschappen met kleinschalige landschapselementen zoals: knotwilgen, houtwallen, hoogstamboomgaarden, rommelige boerenerven en schuurtjes. Vooral knotwilgen vormen een geliefde broedplaats voor Steenuilen. Gebieden met veel van dergelijke landschapselementen komen binnen het werkgebied voornamelijk langs de Vecht voor. Daarom is besloten om voornamelijk te zoeken langs de Vecht en in de aangrenzende polders. Daarnaast zijn ook de Westelijke Eempolders, polder Nieuw-Loosdrecht en de omgeving van het Tienhovens Kanaal voor de inventarisatie bezocht. In deze gebieden zijn eerst de mogelijk geschikte lokaties vastgesteld, zodat gericht gezocht kon worden.

Steenuilen zijn te inventariseren van de laatste week van februari tot begin juli. De beste tijd om te inventariseren is van begin maart tot half mei. Voor het inventariseren is gebruik gemaakt van geluidnabootsing, zijn geschikte lokaties afgezocht, is gelet op roepende jongen of roepende ouders en is navraag gedaan bij omwonenden en boeren. Geluidnabootsing met de cassette-recorder is het meest gebruikt omdat dit de meest succesvolle methode is gebleken (Abel & Stoopendaal 1991). Om verstoring te voorkomen is het belangrijk om geen geluid na te bootsen na de eerste week van april! Tevens dient de cassetterecorder te worden gestopt als een reactie van een Steenuil volgt. Het onderzoeksgebied is over meer personen verdeeld.

Het resultaat van zeventien tot negentien steenuilenterritoria overtrof iedere verwachting. Het viel op na het afdraaien van een cassette, dat het soms vrij lang duurde voordat een aanwezige Steenuil reageerde. Een enkele keer reageerde een Steenuil niet en bleek later dat er wel een op de betreffende lokatie aanwezig was. Een keer is gezien dat een Steenuil wel op het nagebootste geluid afkwam, maar niet terug riep. Het is blijkbaar nodig om na het afdraaien van het geluid enkele minuten te blijven wachten.

WVG- code:	Onderzochte gebieden:	Aantal territoria:
7	Noordpolder beoosten Muiden	0
13a	Nieuwe Keverdijkse Polder	2
13b	Nieuwe Keverdijkse Polder	1
13c	Nieuwe Keverdijkse Polder	0
14a	Nieuwe Keverdijkse Polder	0
14b	Nieuwe Keverdijkse Polder	0
16	Bloemendaler Polder	0
18	Heintjesrak- en Broekerpolder	0
20	Hinderdam	0
22	Aetsveldse Polder	1
23	Horn- en Kuyerpolder	0
29a	Hoeker Polder	1-2
29b	Polder Garsten	0
29c	Polder Voorburg	0
32	Meer Uiterdijkse Polder	1
33a	Polder Dorssewaard	4
33b	Kleizuwe	0
39	Het Wijde Blik	0
42	Egelshoek	0
58	Oostermeent	0
86b	Noordpolder te Veen	2-3
87a	Noordpolder te Veld	0
87b	Maatpolder	0
88b	Zuidpolder te Veen	2
89	Zuidpolder te Veld	1
100	Polder Nieuw Loosdrecht	2

Totaal:

17-19

Uit de literatuur is bekend dat Steenuilen en Bosuilen op gespannen voet met elkaar leven. Voor een deel is er sprake van voedselconcurrentie. Steenuilen worden door Bosuilen verdreven. Ook zijn meldingen bekend van de Steenuil als prooi van de Bosuil. De kans om steenuilenterritoria aan te treffen in gebieden met opgaand bos waarin Bosuilen zitten, zoals het Naardermeer en de Ankeveense plassen, is daarom klein. In de Horn- en Kuyerpolder reageerde een Bosuil op het steenuilengeluid bij Vechtzicht op 27 maart. Even later werd in dezelfde polder een reactie gehoord van een Bosuil op het geluid vanaf de overkant van de Vecht uit de bebouwde kom van Nigtevecht. Mogelijk verklaart dit de afwezigheid van de Steenuil in deze knotwilgenrijke polder en het gedeelte van de Aetsveldse Polder bij Nigtevecht. Op 4 maart kwam een Ransuil af op de geluidswaargave bij de Egelshoek en ging vlakbij de inventarisator op een tak zitten kijken. Buiten het werkgebied werd in de Polder Holland nog een steenuilenterritorium vastgesteld.

Het is de bedoeling om de inventarisatie in 1994 een vervolg te geven. In het kader van het vijftienvigjarig jubileum van onze VWG in 1992 zijn een aantal ideeën naar voren gebracht om actief vogels te beschermen. Het ging om activiteiten voor zeven broedvogelsoorten die met concrete maatregelen eenvoudig te helpen zijn (Harder 1992). Voor de Steenuil kan daarbij gedacht worden aan het plaatsen van nestkasten en het onderhouden van (hoogstam)-vruchtbomen en knotbomen. Op 22 januari 1994 is een speciale werkdag gepland in het programma van de VWG. In samenwerking met landschapsvrijwilligers van Naerdincklant kunnen wilgen worden geknot bij Eemnes.

Door de volgende personen werd aan de inventarisatie meegewerkt. Hierbij wil ik hen zeer hartelijk danken voor hun inzet en het opofferen van vele vrije avonden.

Y. Bosman, R. van den Brink, W. van den Brink, J.W.C. van Galen Last, J. Harder, D.A. Jonkers, A.J. van Klaveren, N.A. Klippel, M. Kraal en A.P. Vermeule.

Geraadpleegde bronnen:

- Abel, G. & W. Stoopendaal, 1991. Steenuilen in Zuidwest-Utrecht. Kruisbek 34 (1):2-9.
- Alleyn, W.F. et al. 1971. Avifauna van Midden-Nederland. Assen.
- Harder, J. 1992. Vogels zien en beschermen. Vogelwerkgroep Het Gooi e.o. Nr. 79.
- Hustings, M.F.H. et al. 1989. Vogelinventarisatie. Natuurbeheer in Nederland, 3. Wageningen-Zeist.
- Jonkers, D.A. et al. 1987. Vogels tussen Vecht en Eem. Vogelwerkgroep Het Gooi e.o. Hilversum.
- Ruitenbeek, W. et al. 1990. Broedvogels van Noord-Holland. Stichting Samenwerkende Vogelwerkgroepen Noord-Holland. Assendelft.
- SOVON. 1987. Atlas van de Nederlandse vogels. Arnhem.